

Η διάπλαση των ιδεών των Ρώσων Δεκεμβριστών, μέσα από την πολιτική παρακαταθήκη του Ρήγα και την Ελληνική Επανάσταση

ΟΞΑΝΑ ΜΠΑΣΕΝΚΟ, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια του Τμήματος Νεοελληνικής Φιλολογίας του Κρατικού Πανεπιστημίου Μαριουπόλεως, της Ουκρανίας
Email: ifi2006@otenet.gr

Η Γαλλική Επανάσταση του 1789 και οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι απείλησαν την ισορροπία των δυνάμεων στην Ευρώπη, τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα διετάραξαν το «στάτους κβο» και την πολιτική σταθερότητα στην γηραιά ήπειρο. Τον πιο έφλεκτο χώρο αποτελούσαν τα Βαλκάνια, όπου το 1821 σημειώθηκε και η πρώτη εξέγερση – η Ελληνική Επανάσταση κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι αντιδράσεις, που προκάλεσε το τολμηρό επιχείρημα των Ελλήνων, σ' όλη την υφήλιο ποίκιλαν. Άλλοι ετήρησαν την εχθρική στάση και αδιαφορία, και άλλοι εξέφραζαν ενθουσιασμό και ανεπιφύλακτη υποστήριξη.

Ο αγώνας των Ελλήνων για την εθνική τους παλιγγενεσία άσκησε μεγάλη επιρροή στα φιλελεύθερα πνεύματα της Ευρώπης, προκάλεσε κύμα συμπάθειας, γονιμοποίησε το Φιλελληνικό κίνημα.

Το Φιλελληνικό κίνημα, ως μοναδικό φαινόμενο της εποχής του, επηρέασε βαθύτατα την ευρωπαϊκή φιλελεύθερη διάνοηση, και η Ελληνική επανάσταση δεν άλλαξε μόνο τον χάρτη της Ευρώπης, αλλά άνοιξε δρόμο για άλλα πολλά κινήματα, ενέπνευσε και όπλισε έθνη και λαούς για την διεκδίκηση του ιδανικού της Ελευθερίας.

Στην Ρωσία τα φιλελληνικά αισθήματα βρήκαν ανταπόκριση σε διάφορα κοινωνικά στρώματα. Η ρωσική κοινή γνώμη απαιτούσε άμεση παρέμβαση υπέρ των Ελλήνων. Πολλοί αξιωματικοί του Ρωσικού Στρατού, με την έναρξη του Ελληνικού ένοπλου αγώνα, υπέβαλαν αιτήσεις να μετατεθούν από την τσαρική στρατιωτική φρουρά στα συντάγματα της ρωσικής στρατιάς, που βρισκόταν στον Νότο της χώρας και ετοιμαζόταν για την εκστρατεία κατά της Οθωμανικής Πύλης.

Υπέρ του Ελληνικού αγώνα τάχθηκαν οι ρώσοι φιλελεύθεροι διανοούμενοι. Ο αγώνας των Ελλήνων επέσπευσε τις πνευματικές και πολιτικές ζυμώσεις στην Ρωσία, κινητοποίησε το ευρύ ριζοσπαστικό πνεύμα, και επηρέασε το νεογέννητο κίνημα των Δεκεμβριστών.

Δεκεμβριστές αποκαλούν τους Ρώσους επαναστάτες που συμμετείχαν στην εξέγερση της 14ης Δεκεμβρίου του 1821 κατά του τσάρου Νικολάου Α'.

Οι περισσότεροι από τους Δεκεμβριστές ανήκαν στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Μεγάλο μέρος από αυτούς υπήρξαν αξιωματικοί του ρωσικού στρατού κατά την διάρκεια των ναπολεόντειων πολέμων και μετά

την επιστροφή τους στην Ρωσία μετείχαν σε μυστικές ρωσικές πατριωτικές και αργότερα επαναστατικές οργανώσεις, όπως η «Ένωση Σωτηρίας» (1816), η «Ένωση Ευημερίας» (1818) κ.α.

Οργανωτές της εξέγερσης των Δεκεμβριστών ήταν δύο οργανώσεις αξιωματικών, γνωστές ως «Βόρειος Σύνδεσμος» και «Νότιος Σύνδεσμος», που προέκυψαν από την διάσπαση της «Ένωσης Σωτηρίας».

Ο «Βόρειος Σύνδεσμος» δρούσε στην Αγία Πετρούπολη και είχε ως στόχο την καθίδρυση συνταγματικής μοναρχίας και τη χειραφέτηση των δουλοπάροικων, χωρίς να θιγεί η εξουσία των γαιοκτημόνων. Ο «Νότιος Σύνδεσμος», που δρούσε στην Νότια Ουκρανία, είχε βαθύτερο στόχο, την ανακήρυξη της δημοκρατίας και την κατάργηση της κυριαρχίας των γαιοκτημόνων.

Ο «Βόρειος Σύνδεσμος» επωφελήθηκε από την σύγχυση, που χαρακτήρισε την σύντομη μεσοβασιλεία, μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου Α', και αφού έπεισε ένα μέρος των στρατευμάτων της Αγίας Πετρούπολης να αρνηθούν να δώσουν όρκο πίστης στον Νικόλαο Α', προχώρησε σε εξέγερση. Η οργάνωση όμως ήταν ελλιπής, και η εξέγερση κατεστάλη πολύ γρήγορα.

Ο «Νότιος Σύνδεσμος» οργάνωσε με το σύνταγμα του Τσερνίγκωφ την εξέγερση στη Νότια Ουκρανία, και παρόλο που οι ταραχές συνεχίστηκαν μέχρι τα μέσα του Ιανουαρίου 1826, συνεντρίβη. Ακολούθησαν συλλήψεις και εκτεταμένες ανακρίσεις. Από τους συλληφθέντες Δεκεμβριστές, 121 παραπέμφθηκαν σε δίκη, πέντε από αυτούς: ο Πέστελ, ο Μουραβιόφ – Απόστολ, ο Καχόφσκι, ο Μπεστούζεφ – Ριούμιν και ο Ρυλέγιεφ, εκτελέστηκαν, 31 φυλακίστηκαν και οι υπόλοιποι εξορίστηκαν στην Σιβηρία.

Οι Δεκεμβριστές ήταν θερμοί υποστηρικτές του Ελληνικού Αγώνα, καθώς πίστευαν ότι η Ελληνική επανάσταση θα αποτελέσει το προοίμιο του αγώνα για την απελευθέρωση της Ρωσίας. Με πολλή προσοχή εξέταζαν την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα, και παρακολουθούσαν τις πολιτικές εξελίξεις από τα περιοδικά που ελάμβαναν από το Λονδίνο και το Παρίσι.

Ένας από τους ιδρυτές της μυστικής «Εταιρείας των Ηνωμένων Σλάβων» ο Π. Μπορίσωφ, ο οποίος μετά την σύλληψή του για συμμετοχή στην εξέγερση των Δεκεμβριστών, δήλωσε στην ανάκριση ότι «η ομοσπονδιακή ένωση των σλαβικών εθνών», επινοήθηκε σύμφωνα με το ελληνικό παράδειγμα, αλλά θα έπρεπε να είναι «πολύ πιο τέλεια από τη δική τους».

Ο Μουριαβιόφ το Φεβρουάριο του 1825 έστειλε στον Τιζενγκάουζεν ένα βιβλίο για την ελληνική επανάσταση και σε επιστολή του εξέφρασε τις απόψεις του για τους λόγους της επιτυχίας του αγώνα των Ελλήνων, οι οποίες αποδεικνύουν σαφώς και τις δικές του ιδέες για ό,τι αφορούσε την δράση και το ιδεολογικό υπόβαθρο της δικής τους μυστικής εταιρείας.

Ο Καχόβσκι, κλεισμένος στο φρούριο, στην επιστολή του προς τον συνταγματάρχη Λεβασόφ και αναφερόμενος στις βαλκανικές υποθέσεις, έγραψε καυτηριάζοντας την αδιαφορία της Ιεράς Συμμαχίας και της κυ-

βέρνησης του Αλεξάνδρου Α΄ προς το ομόθρησκο αδελφό ελληνικό έθνος που πνιγόταν στο αίμα, ενώ η ίδια η ρωσική κυβέρνηση το είχε ωθήσει στον αγώνα «ενάντια στην τυραννία των μωαμεθανών».

Ο Μουραβιόφ στις «Σημειώσεις» του, περιγράφοντας την εξωτερική πολιτική του Αλεξάνδρου Α΄, η οποία προκάλεσε την δυσαρέσκεια των μελών της μυστικής οργάνωσης, σημείωσε: «*ως ιδρυτής της Ιεράς Συμμαχίας κώφευε στις κραυγές και τις καταστροφές της Ανατολικής Εκκλησίας και παρέμεινε ψύχραιμος θεατής των φρικαλεοτήτων που διαπράχθηκαν από τους μισαλλόδοξους μουσουλμάνους εναντίον των στην πίστη αδελφών μας*».

Ο Στέινγκελ τον Ιανουάριο του 1826 σε μια αναφορά του προς τον Νικόλαο Α΄ από το φρούριο, όπου εκρατείτο, περιέγραψε την αρνητική εντύπωση, που προκαλούσε σε ευρείς κοινωνικούς κύκλους η στάση του Αλεξάνδρου Α΄ προς τους εξεγερμένους Έλληνες: «*Τους Έλληνες τους άφησε στην τύχη τους· η σχέση των ομοθρήσκων, που κράτησε αγέρωχη πάνω από οκτώ αιώνες, και την οποία φοβούνταν ανέκαθεν τόσο η Πύλη, όσο και η Ευρώπη, ξαφνικά κατέρρευσε. Οι Έλληνες της Ρωσίας, και ειδικά της Μόσχας, με έναν ψίθυρο εξέφρασαν την αγανάκτησή τους .... σχετικά με την αδικία απέναντί τους*».

Μοιραζόμενοι την κοινή συμπάθεια προς τους Έλληνες, οι Δεκεμβριστές με ανοικτές και αποφασιστικές κρίσεις τους για την εξωτερική πολιτική της Ρωσικής κυβέρνησης ασκούσε μεγάλη επιρροή στην κοινή γνώμη των πόλεων και επαρχιακών κοινοτήτων. Αργότερα, στη Σιβηρία ο Δεκεμβριστής Λούνιν στο άρθρο του «Κοινωνικό Κίνημα στη Ρωσία» υποστήριξε ότι τη δραστήρια πολιτική του Νικολάου Α΄ στο Ανατολικό Ζήτημα προκάλεσε το κίνημα, «που ξεκίνησαν μυστικές οργανώσεις των Δεκεμβριστών υπέρ των Ελλήνων και των Ανατολικών Υποθέσεων», ακόμη και κατά τη βασιλεία του Αλεξάνδρου Α΄.

Ο γνωστότερος ηγέτης του «Νοτίου Συνδέσμου» ήταν ο συνταγματάρχης Π. Πέστελ, πρόσωπο κλειδί στο στρατηγείο του 2ου Νοτίου Στρατού της Ρωσίας, που 5 ημέρες μετά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης υπήρξε επίσημος απεσταλμένος του Ρώσου τσάρου στις Παραδουνάβιες περιοχές και ανεπίσημος παρατηρητής της «υπόθεσης του Υψηλάντη». Στις αρχές του Μαρτίου του 1821 επισκέφθηκε τρεις φορές την Βεσσαραβία για να διαπιστώσει την κατάσταση στις περιοχές, όπου εξελίχθηκαν τα γεγονότα της εξέγερσης του Υψηλάντη, και προετοίμαζε τον στρατό για την πιθανή σύγκρουση με την Τουρκία. Εκεί γνωρίζει από κοντά το κίνημα των Ελλήνων, πιθανώς συναντιέται και με τον ίδιο τον Υψηλάντη. Τέτοιο συμπέρασμα προκύπτει από τις αναφορές του Πέστελ προς τους προϊσταμένους του, καθώς και από τις γραπτές σημειώσεις του και στην αλληλογραφία του με τους φίλους και τους γονείς του. Είναι πολύ πιθανό ότι ο Πέστελ είχε επισκεφθεί τον Υψηλάντη στο στρατηγείο του στο Ιάσιο, διότι μόνο από τον ίδιο ή από το πιο κοντινό περιβάλλον του θα μπορούσε να ξέρει για την προσωπική επιστολή του Υψηλάντη προς την μητέρα του, όχι μόνο για την ύπαρξή της αλλά και για το περιεχόμενό της. Η συνάντησή τους θεωρείται πολύ πιθανή και ένεκα του ότι οι δύο άντρες γνωρίζονταν από το 1810, καθόσον υπηρετούσαν και οι δύο στο πλέον ελίτ σώμα του ρωσικού στρατού, το σώμα των εφίπων σωματοφυλάκων του τσάρου και υπήρξαν μέλη της ίδιας μασονικής στοάς.

Από τις δύο επίσημες αναφορές για την «υπόθεση Ελλήνων και Τούρκων», πιο σημαντική παρουσιάζεται η πρώτη, που φέρει ημερομηνία 8 Μαρτίου 1821. Σ' αυτήν ο Πέστελ αναφέρει ότι η εξέγερση των Ελλήνων προετοιμάστηκε από την «Εταιρεία», και στη συνέχεια παραθέτει πληροφορίες για την ίδρυση αυτής της μυστικής οργάνωσης και την εσωτερική της σύνθεση. Αναφέρει επίσης ότι οι δυνάμεις της «Εταιρείας» ήταν μεγάλες. Όμως ποτέ στις επίσημες αναφορές του δεν παρουσίασε την «Εταιρεία» ως παρακλάδι των «καρμπονάρων». Μιλώντας για το κίνημα αυτό προσπαθούσε να κατευνάσει την δυσμενή στάση του τσάρου και της αυλής του προς τους Έλληνες πατριώτες. Υποστηρίζει ότι οι αρχηγοί της «Εταιρείας» στρέφουν τις ελπίδες τους προς τον Αλέξανδρο Α', και πιστεύουν ότι έχουν κάθε λόγο να περιμένουν την υποστήριξή του, διότι ο αγώνας τους είναι παρόμοιος του αγώνα των Ρώσων δουκών κατά του ταταρικού ζυγού και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να συγκριθεί με τις κινήσεις των Ισπανών και Ναπολιτάνων επαναστατών.

Η επίσκεψη στην Βεσσαραβία υπήρξε χρήσιμη για τον Π. Πέστελ, διότι αυτός είχε την δυνατότητα να εξετάσει από κοντά όχι μόνο την επαναστατική δράση των Ελλήνων υπό την αρχηγία του Υψηλάντη, αλλά και να μελετήσει τις οργανωτικές λεπτομέρειες του αγώνα, τις μορφές διασφάλισης της μυστικότητας του κυρίου σκοπού και προς πραγμάτωση αυτού τις δραστηριότητες της οργάνωσης, τις ιδιαιτερότητες του συνωμοτικού χαρακτήρα της «Εταιρείας», την αρχηγία της «αόρατης αρχής», που κράτησε κρυφά τις προθέσεις της από τα «περιφερειακά» μέλη, και την καθοδήγηση των μελών. Όλα αυτά στάθηκαν χρήσιμα για την οργάνωση της ρωσικής μυστικής επαναστατικής οργάνωσης, του «Νοτίου Συνδέσμου» των Δεκεμβριστών.

Στις 14 Μαρτίου 1821 έγραψε στον υπασιστή του τσάρου: «*Η υπόθεση των Ελλήνων είναι σοβαρή, θα χυθεί πολύ αίμα, μάλλον προς όφελος των Ελλήνων*». Πιστεύοντας στην νίκη των βαλκανικών λαών ο Πέστελ συλλαμβάνει ένα σχέδιο για την ίδρυση της Βαλκανικής Ομοσπονδίας, απαρτιζόμενη από δέκα αυτοδιοικούμενες περιοχές με βάση το εθνικό γνώρισμα. Το καλοκαίρι του 1821, και στην αναμονή της κήρυξης του ρωσοτουρκικού πολέμου προς υποστήριξη του ελληνικού αγώνα, γράφει και σχετικό δοκίμιο με τίτλο «Ελληνικό Βασίλειο», πρόχειρος πρόλογος και πέντε κεφάλαια του οποίου βρέθηκαν κατά την σύλληψή του.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι η εκπόνηση ενός σχεδίου μελλοντικής διαρρύθμισης της Βαλκανικής χερσονήσου δεν αποτελούσε μοναδικό φαινόμενο. Για την Ρωσική αυτοκρατορία η εδαφο-κρατική διαμόρφωση της Βαλκανικής Χερσονήσου έχει εξέχουσα σημασία, λόγω της διαχρονικής φιλοδοξίας της να γίνει κυρίαρχος του Πελάγους. Είναι ευρέως γνωστό το «Ελληνικό σχέδιο» της Αικατερίνης Β', το οποίο προέβλεπε τον διameλισμό της ευρωπαϊκής περιοχής της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με προσάρτηση ορισμένων περιοχών από την Ρωσία, άλλων από την Αυστρία, την δημιουργία του κράτους της Δακίας στα εδάφη της Βλαχίας, της Μολδαβίας και της Βεσσαραβίας, καθώς και την δημιουργία της Ελληνικής Αυτοκρατορίας με την πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη και με αυτοκράτορα τον Κωνσταντίνο, τον εγγονό της (ο οποίος για αυτόν τον σκοπό είχε αποκτήσει και το ως άνω όνομα).

Το 1800 ο υπουργός του αυτοκράτορα Παύλου του παρουσιάζει άλλο ένα σχέδιο διαμόρφωσης της ευρωπαϊκής περιοχής της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, σύμφωνα με τον οποίο η Αυστρία προσαρτά την Βοσνία, την

Σερβία και την Βλαχία, η Ρωσία την Μολδαβία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία, και η Ελλάδα παρουσιάζεται ως «Δημοκρατία» υπό την προστασία της Ρωσίας, της Αυστρίας, της Γαλλίας και της Πρωσίας (με την ελπίδα όμως εν συνεχεία οι ίδιοι οι Έλληνες να επιθυμήσουν να μουν υπό τον σκήπτρο της ομόθρησκης Ρωσίας).

Ο διαμελισμός των βαλκανικών κτήσεων Οθωμανικής αυτοκρατορίας αποτέλεσε πολλάκις το βασικό θέμα των συζητήσεων του αυτοκράτορα Αλεξάνδρου Α' με τον Ναπολέοντα και την Αυστρία. Ο Ρώσος τσάρος διεκδικούσε πάντοτε τις περιοχές της Βουλγαρίας και της Ανατολικής Ρωμυλίας με έξοδο στο Αιγαίο, τα στενά, τα ελληνικά νησιά, την Κωνσταντινούπολη, παραχωρώντας στους ομολόγους του όλες τις άλλες περιοχές.

Όλα αυτά τα σχέδια, καθώς και το «Μνημόνιο περί ειρηνοποίησης της Ελλάδας», που προτάθηκε από την Ρωσία στις 9 Ιανουαρίου 1824 και συνιστούσε σχέδιο απελευθέρωσης της Ελλάδας, ανάλογο με το μοντέλο Μολδαβίας και Βλαχίας, με τη διαφορά ότι οι ηγεμόνες δεν θα διορίζονταν από την Πύλη, αλλά από τους κατοίκους των ελληνικών περιοχών (περιοχές αυτές θα ήσαν αυτοδιοικούμενες με δικαίωμα της Πύλης να επεμβαίνει στα εσωτερικά τους), προέβλεπαν τον κατακερματισμό της Βαλκανικής

Σε αντίθεση με τα ως άνω σχέδια ο Πέστελ προτείνει την δημιουργία ενός ενιαίου κράτους στην Βαλκανική χερσόνησο, που να αποτελείτο από αυτοδιοικούμενες περιοχές ενός ομοσπονδιακού μοντέλου. Στην αναφορά του για το δεύτερο ταξίδι, ο Πέστελ γράφει: *«Η επιθυμία των Ελλήνων, στην περίπτωση επιτυχίας του αγώνα τους, είναι να σχηματίσουν μια ομοσπονδιακή δημοκρατία παρόμοια με αυτή των Αμερικανικών Ηνωμένων Πολιτειών. Η ομοιότητα αυτή όμως θα υπάρχει όχι στην μορφή της κυβερνήσεως, αλλά της διοίκησης κάθε συγκεκριμένης Πολιτείας, που θα έχει τους δικούς της νόμους, και θα συμμετέχει στην επίλυση των κοινών κρατικών υποθέσεων. Αυτή η ιδέα των Ελλήνων βασίζεται στην αντίληψη της πολύ μεγάλης διαφοράς, που υπάρχει μεταξύ των ηθών, εθίμων, τρόπων σκέψεως των λαών που κατοικούν στην Ελλάδα»*. Η υπεροχή του ελληνικού στοιχείου όμως, είναι αυτονόητη για τον Πέστελ, διότι συνεχίζει να αποκαλεί τις περιοχές των Βαλκανίων – Ελλάδα. Παρατηρούμε, επίσης, ότι ο Πέστελ είναι ενήμερος για ό, τι αφορά τις σκέψεις και τις προθέσεις των Ελλήνων για την δημιουργία του ανεξάρτητου κράτους ως συνέπεια του επιτυχούς αγώνα τους. Άρα, ήταν γνώστης και του σχεδίου, που πρότεινε ο Ρήγας. Το «Ελληνικό βασίλειο» του Πέστελ έχει σημεία σύγκλισης με την «Ελληνική Δημοκρατία» του Ρήγα. Στα ερείπια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα κτισθεί η δημοκρατική πολιτεία όλων των υποδούλων λαών «χωρίς εξαίρεσιν θρησκείας και γλώσσης», - λέει ο Ρήγας. Στην «Ελληνική Δημοκρατία» του Ρήγα δεν υπάρχει ούτε υπόνοια παράβλεψης ή υποδούλωσης των αλλοεθνών, αλλόγλωσσων ή αλλόθρησκων λαών. Αυτός αγωνίζεται για την αναβάπτιση όλων, χωρίς φυλετικές ή άλλες διακρίσεις. Αυτά τα χαρακτηριστικά στοιχεία επαναλαμβάνονται και στο έργο του Πέστελ. Παρόλο που ο Πέστελ ονομάζει το σχέδιό του «Ελληνικό βασίλειο», οραματίζεται το «ελληνικό κράτος» ως ομοσπονδιακό. Ας σημειώσουμε ότι ο Πέστελ είχε καταρτίσει επίσης ένα σχέδιο μεταβατικού καταστατικού Νόμου, τύπου δημοκρατικού Συντάγματος, το οποίο είχε ονομάσει «Ρωσική Αλήθεια» (Ρού-

σκαγια Πράβντα), το οποίο και υιοθετήθηκε ως καταστατικό έγγραφο του «Νοτίου Συνδέμου». Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο θα καταρτιζόταν μια επαναστατική κυβέρνηση, έργο της οποίας θα ήταν η ανακήρυξη της δημοκρατίας, η κατάργηση των κληρονομικών κοινωνικών καταστάσεων, η κήρυξη της ανεξαρτησίας της Πολωνίας (ευρισκομένης υπό ρωσική κατοχή τον καιρό εκείνο), η απελευθέρωση των δουλοπάροικων χωρικών και των γαιών τους και η προετοιμασία της χώρας για την εισαγωγή του κοινοβουλευτικού πολιτικού συστήματος.

Το «Ελληνικό βασίλειο» αποτελούσε το προγραμματικό σχέδιο του Πέστελ, και αργότερα και των περισσοτέρων Δεκεμβριστών, σε ό,τι αφορούσε την εσωτερική πολιτική του μελλοντικού κοινοβουλευτικού κράτους και τις σχέσεις καλής γειτονίας του.

Είναι αξιοσημείωτο ότι στο κίνημα των Δεκεμβριστών – «πρώτων Ρώσων αγγελιοφόρων της Ελευθερίας» ελάμβαναν μέρος οι άνθρωποι διαφόρων εθνικοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και των Ελλήνων. Ο Έλληνας από τη Θεοδοσία Παύλος Μασγάνος, μέλος του «Νοτίου Συνδέσμου», ένας από τους πιο ενεργούς πρωτοστάτες της εξέγερσης του συντάγματος του Τσερνίγωφ, καταδικασθείς αργότερα σε δωδεκάχρονη εξορία στην Σιβηρία. Έλληνας επίσης ο Νικόλαος Βούλγαρης, από το κυβερνείο της Αγίας Πετρούπολης, υίος του Ιακ. Βούλγαρη μέλους της «Φιλομούσου Εταιρείας» της Βιέννης, μέλος του «Νοτίου Συνδέσμου». Ο Ελληνικής καταγωγής Ιάκωβος Δραγομάνωφ, μέλος του «Νοτίου Συνδέσμου», καταδικασθείς σε φυλάκιση όπως και ο προηγούμενος. Μέλη του κινήματος υπήρξαν και οι ελληνικής καταγωγής Σεμέν και Ολέξα Καπνίστ, υιοί του συγγραφέως, ποιητή και δραματουργού με φιλοσοφική διάθεση, μίας από τις επιφανείς φυσιογνωμίες των ρωσικών και ουκρανικών Γραμμάτων στα τέλη του 18ου – αρχές του 19ου αιώνα, Β. Καπνίστ, από τη ζακυνθινή οικογένεια Καπνίστη, εγκατεστημένη στην Ουκρανία από τις αρχές του 18ου αιώνα.

Είναι γεγονός ότι ο ηρωικός αγώνας των Ελλήνων επηρέασε την πολιτική κατάσταση στην Ρωσία και προκάλεσε ένα κύμα φιλελεύθερων δράσεων στη ρωσική κοινωνία. Πολλοί αξιωματικοί, ενεργά μέλη της Δεκεμβριανής εξέγερσης, προετοιμαζόμενοι να πάνε εθελοντές στην Ελλάδα, μάθαιναν Ελληνικά, μελετούσαν την πολιτική και κοινωνική κατάσταση στην Ελλάδα, αλλά και επιρρέαζαν την ευρεία κοινωνική γνώμη με τα λογοτεχνικά τους δημιουργήματα.

Έτσι, ο Κονδράτος Ρυλιέγιεφ, ένας από τους πέντε αρχηγούς των Δεκεμβριστών, που απαγχονίσθηκαν στις 13 Ιουλίου 1826, υπήρξε πρώτος καθαρώς πολιτικός ποιητής της Ρωσίας. Στο ποίημά του «Ναλιβάικο» γράφει:

Γνωρίζω εγώ ότι πεθαίνει

Αυτός που πρώτος του ανάστημα ορθώνει

Ενάντια στους τυρράνους του λαού;

Με καταδίκασε η μοίρα μου,

Μα πες, που και πότε, η ελευθερία

Αποκτήθηκε χωρίς θυσίες;

Τον Μάιο-Ιούνιο του 1824 ο Ρυλέγιεφ γράφει την ωδή «Μετά το θάνατο του Λόρδου Βύρωνα," στην οποία μιλά για «ιερό αγώνα για την ελευθερία του Ελληνικού λαού». Στο ποίημά του αναφέρεται στο πένθος της «πατρίδας του Θεμιστοκλή», της «ιερής» Ελλάδας. Το ποίημα ανοίγει και κλείνει με το κάλεσμα υποστήριξης προς τους «φίλους της ελευθερίας και της Ελλάδας», καθώς εκφράζει την πεποίθηση πως με τον πρόωρο θάνατο του *Μπάρον* «χαίρονται μόνο οι τύραννοι και οι σκλάβοι».

Ο Δεκεμβριστής Β. Κιουχελμπέκερ, θερμός φιλέλληνας, εκφράζει στα ποιήματά του τον πόθο του να πάει να πολεμήσει στην Ελλάδα για την ανεξαρτησία της. Το 1821 γράφει δύο ποιήματα «Το ελληνικό τραγούδι» και «Προς τον Αχάτη» (1821), που αποτελούν χαιρετισμό στο λαό, που ξεσηκώθηκε για την ελευθερία του στην Ελλάδα που «έχει σπάσει τα δεσμά της» και περιμένει υποστήριξη. Ενθουσιασμένος από τα επαναστατικά γεγονότα στην Ελλάδα πιστεύει ότι θα έρθει η ημέρα της ελευθερίας και στην Ρωσία. Καλεί τους συμπατριώτες του να βοηθήσουν την Ελλάδα:

Φίλοι, μας περιμένουν τα τέκνα της Ελλάδας!

Ποιος θα μας δώσει φτερά να πετάξουμε;

Η Ελλάδα πετά τα δεσμά της στις στάχτες!

Αχάτε, οι πρόγονοι μας καλούν!

Το 1824 δημοσιεύει στο τρίτο τόμο του περιοδικού «Μνημοσύνη» υπό το ίδιο τίτλο ποίημα, στο οποίο εκφράζει την πλήρη και απεριόριστη συμπάθεια για την εξέγερση των Ελλήνων. Ο ίδιος παρακαλεί τη Μοίρα να του χαρίσει «τη χαρά της πρώτης μάχης», είναι έτοιμος να σταθεί κάτω από ιερές σημαίες του Μαραθώνα «κι αν πέσω, θα πέσω σαν ήρωας». Μεταφράζει στα ρώσικα σε περίληψη και τον «Ύμνο στον Απόλλωνα» του Καλλίμαχου. Το ποίημά του «Προφητεία» εμπνεύστηκε από την συντριβή του τουρκικού στόλου στο Αιγαίο. Έγραψε και πολλά άλλα ποιήματα, στα οποία εξυμνούσε τον ελληνικό αγώνα.

Ένας άλλος ποιητής Δεκεμβριστής ο Φ. Γλίνκα, ένας από τους σημαντικούς πνευματικούς ηγέτες των Δεκεμβριστών, στο ποίημα «Η μοίρα του Ναπολέοντα» (1821) δίνει συναρπαστική εικόνα της επαναστατημένης Ελλάδας που «ανασταίνεται από τον τάφο», «σπάει με δύναμη δεσμά» και «μέσα στην καταιγίδα» πλάθει τον νέο κόσμο της, αναβιώνοντας τα σύμβολα των Θερμοπυλών και του Ολύμπου. Γράφει και άλλα ποιήματα, στα οποία κάνει έκκληση για βοήθεια στους ξεριζωμένους πατριώτες (π.χ. «Στους Έλληνες ικέτες», 1826).

Ο Δεκεμβριστής Μ. Φονβίζιν κατέκρινε με αγανάκτηση τις αποφάσεις του Συνεδρίου της Βερόνης. Υπερασπίζεται ανοικτά το δικαίωμα των Ελλήνων για ανεξαρτησία, παρομοιάζοντας τον οθωμανικό ζυγό με την σκλαβιά των μογγολο-τατάρων.

Ένας από τους πιο θερμούς οπαδούς του ηρωικού αγώνα των Ελλήνων ήταν και ο πατέρας της ρωσικής λογοτεχνίας, ο ενδοξότερος ποιητής – επαναστάτης Αλέξανδρος Πούσκιν. Ο Πούσκιν υπήρξε επιστήθιος φίλος

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ Ι: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΟΡΑΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ

www.academy.edu.gr

πολλών ηγετικών μορφών του κινήματος των Δεκεμβριστών, όπως του Κιουχελμπέκερ, του Πούστσιν, του Λούνιν, του Ραγιέβσκι, του Ρυλέγιεφ κ.α, μόνο λόγω συγκυριών, δεν έμελλε να γίνει ένας από τους εξεγερμένους.

Παρόλο που δεν υπήρξε μέλος της οργάνωσης, ήταν πρώτος που ποιητικώς εξέφρασε επαναστατικά συνθήματα της εποχής του επαναστατικού κινήματος των ευγενών, και έγινε «λογοτεχνική σημαία» των Δεκεμβριστών. Τα ποιήματά του προδίδουν τις ριζοσπαστικές ιδέες, με τόλμη σατιρίζει τις πράξεις των ανωτέρων του ακόμη και του τσάρου. Κινδυνεύει να συλληφθεί, αλλά χάρις στην επέμβαση του Ζουκόβσκι και του Καραμζίνου, εξορίζεται απλώς στην Νότια Ρωσία. Ευρισκόμενος το 1820-1821 στην Οδησό και στο Κισνόβιο, το οποίο τελευταία χρόνια αποτελούσε το κέντρο της επαναστατικής δράσης της «Φιλικής Εταιρείας», γνωρίζεται με τους αδελφούς Υψηλάντη, τον πρώην οσπονδάρο Μιχαήλ Σούτσο, τον Ι. Σχινά, τον Β. Καραβία, τον Κ. Πεντεδέκα, Κ. Δούκα και άλλους Έλληνες, στο σύνολό τους Φιλικούς.

Σε πολλά ποιήματα ο ποιητής εξυμνεί τον Ελληνικό αγώνα. Έτσι αναφορές στην εξέγερση του Υψηλάντη βρίσκουμε στον «Ευγένιο Ονέγκιν»:

Σείονταν όλο απειλή τα Πυρηναία,
Το ηφαίστειο της Νάπολης στις φλόγες,
Κι ο Μονόχειρας Πρίγκιπας να γνέφει
από το Κισνιόφ στους Μωραΐτες φίλους του...

Ο Πούσκιν γράφει για τις εξελίξεις της Εξέγερσης στις Παραδουνάβιες περιοχές στο φίλο του Β.Α. Νταβιντόβ: «...ο Φοίνικας της Ελλάδας θα αναγεννηθεί από τις στάχτες του, ότι η ώρα της πτώσης των Τούρκων έχει φθάσει και ότι μία μεγάλη δύναμη (η Ρωσία) εγκρίνει τη μεγαλόψυχη πράξη...».

Ο Ρώσος εθνικός ποιητής γράφει για τον Μονόχειρα Πρίγκιπα, θεωρώντας τον και δικό του, τον αποκαλεί «Πρίγκιπά μας»:

Όταν παντού η νέα άνοιξη, χαμογελώντας,
το χιόνι λάσπη είχε κάνει,
Πάνω στα όρη και στου Δούναβη την όχθη
ο μονόχειρας Πρίγκιπας μας σήκωσε επανάσταση.

Ο Πούσκιν, όπως και ο Βύρων, ενθουσιάσθηκε από τον ελληνικό αγώνα. Έτσι σχεδίασε να καταταγεί στο στρατό του Υψηλάντη και ενημέρωσε τον φίλο του Ν. Γκνέντιτς, ότι «μυρίζεται τον μακρύ χωρισμό», διότι «το να περνάς τη ζωή σου μέσα σε άπραγη γαλήνη» δεν είναι το καλύτερο. Η επιθυμία του θα ηχήσει στο ποίημα «Πόλεμος».

Ο Πούσκιν δεν έλαβε μέρος στην Ελληνική Επανάσταση, όπως ο λόρδος Βύρων και άλλοι φιλέλληνες, αλλά τα γραπτά του αποτελούν την καλύτερη διεξόδο των φιλελληνικών αισθημάτων του. Απαθανάτισε με την πένα του σημαντικές φάσεις της έναρξης του Αγώνα των Ελλήνων στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες.

Χαρακτηριστικό είναι το ποίημά του, όπου παρηγορεί μια Ελληνίδα που έχασε τον άντρα της στον πόλεμο της πρώτης εξέγερσης:

Πιστή Γραικιά, μην τον θρηνείς!
Έχει σαν ήρωας πέσει.
Βόλι πικρό του χώρισε τα στήθια
Μεσ' τη μέση... μην τον θρηνείς...

Αργότερα, η αναγνώριση της Ελληνικής Ανεξαρτησίας θα εμπνεύσει τον Πούσκιν να γράψει, πάνω στον τόνο και το ύφος του παιάνα του Ρήγα «Δεύτε παίδες Ελλήνων», το ποίημά του «Εμπρός Ελλάδα, σήκω!»

Εμπρός Ελλάδα, σήκω, εμπρός.
Δεν τρέφεις άδικα ελπίδες.
Και τα πανάρχαια βουνά
Όλυμπος, Πίνδος, οι Θερμοπύλες,
Σειούνε κι εκείνα τις ασπίδες.

Το 1834 γράφει και δημοσιεύει στο περιοδικό «Βιβλιοθήκη για ανάγνωση» το ημιτελές διήγημα «Ο Κιρτζαλής», στο οποίο αναφερόταν λεπτομερώς στον Κιρτζαλή, τα γεγονότα στη Μολδαβία και τη Βλαχία, τους Ρώσους αξιωματικούς, τους Φιλικούς και την μάχη του Σκουλενίου.

Το κίνημα των Δκεμβριστών, όπως είδαμε, επέσπευσε την ανάμειξη του τσάρου Νικολάου Α' στο Ανατολικό Ζήτημα με συμμετοχή στον πλευρό των Ελλήνων και την κήρυξη του ρωσο-τουρκικού πολέμου. Επηρέασε την κοινή γνώμη για πολλά χρόνια στην συνέχεια, ώστε να καταστούν οι εξεγερμένοι Έλληνες παράδειγμα αγώνα για Ελευθερία.

Βιβλιογραφία

- Αλεξανδρόπουλος Μ., Πέντε ρώσοι κλασικοί, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1975.
Αυγητίδης Κ. Η Ρωσία και Εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας του Ελληνικού Λαού, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2000.
Γερβίνους Γ. Ιστορία της επαναστάσεως και αναγεννήσεως της Ελλάδος, τομ. Α', Αθήναι, 1884.
Παλαιολόγος Κ. Ο Ρώσος ποιητής Πούσκιν ως φιλέλληνα εξεταζόμενος, περ. Παρνασσός, 1879.
Восстание декабристов: Материалы. – М. – Л., 1927. – Т.4.
Шпаро О.Б. Освобождение Греции и Россия. – М., 1965.